

Сјећање Стоје Стијак

Тања Стијак

Сјећање

УДК 343.819.5(497.13):929Стијак С.

COBISS.RS-ID 143166977

DOI 10.7251/TOP2511159S

Моја бака, Стоја Стијак, рођена је 1935. године у селу Влашковци код Козарске Дубице. Преминула је 2023. године. Њено сјећање забиљежила сам као вјечан помен и очување истине о страдању српског народа Козаре и Поткозарја.

* * *

„Ја се зовем Стоја Стијак, рођ. Лазић. Рођена сам 1935, год. у селу Влашковци, од оца Ђуре и мајке Паве рођ. Пекић. Иначе, село Влашковци удаљени су око седам километара од Козарске Дубице. Моји родитељи су имали нас шесторо дјеце. Мој најстарији брат Миле рођен је 1931, сестра Анка 1933, сестра Стана 1938, брат Стево 1939. и најмлађи брат Ратко 1940. год. Живота прије рата слабо се сјећам, родитељи су се бавили пољопривредом и знам да сам као дијете вољела гледати братове књиге, јер је он ишао у школу. И још се сјећам да су родитељи, идући са вашара, донијели нам боштан и да смо се ми дјеца томе пуно радовали. Још ми је остало у сјећању како смо славили Аранђеловдан, имали смо слику нашег свеца на зиду. То је била посљедња слава прије рата. Да се спрема рат сазнала сам од једне дјевојке која је била наша комшиница. Док сам се ја играла, пришла ми је и рекла: ‘Стојо, сад ће почети рат’. Ја сам питала шта је то рат! А она ми је показала да је то нешто гадно и опасно. Једне ноћи отац је стигао из резерве. Рекао је матери да се заратило и сутрадан су људи пролазили са вилама и сјекирама да дочекају војску на Крушковцу. Ту је изгинуло доста наших. Када је устанак подигнут, ми смо бјежали у шуму, јер нисмо смјели спавати у кући. Тако је трајало до лета 1942, када смо побјегли

у Козару. У Козари смо били око мјесец дана. Нисмо имали ништа јести, скупљали смо буково лишће па смо јели. У Козари је било доста народа. Док смо били у Козари, авиони су бацали бомбе и летке у којима је писало 'предајте се, народе, неће вам се ништа десити'. Онда је кренула војска на нас. Тада смо кренули према Моштаници и онда у Дубицу. На мосту у Дубици отац је одвојен од нас. Њега је препознао и одвојио усташа Марко Сабљак, по националност Хрват. Био је са Парница и са мојим оцем заједно је служио војску. Мога оца су усташе са још триста душа стријељале на Козарицама. То је мојој матери испричала Ката Кличковић, Хрватица са Парница. Она је мога оца познавала и познала га када су их водили на стријељање. Из Дубице смо ишли према Церовљанима, киша је падала из неба и земље. На Церовљанима смо ноћили онако покисли. Сутрадан је дошао марвени вагон и усташе су нас стрпале у те вагоне. Из Церовљана смо кренули према Јасеновцу. Не знам тачно колико смо остали у Јасеновцу. Чим смо стигли у логор, усташе су почеле на нас да галаме, псују нам српску мајку, рекли су нам да ћемо сви бити заклани. Својим сам очима видјела гдје усташе извукоше једног младића из колоне и бацише га живог у пећ. Пошто у логору нисмо имали шта да једемо, усташе су нам давале кувано зрње кукуруза у шаку. Мати је знала да моли усташу да је пусти да оде тражити од жена мало хране, кромпира. У Јасеновцу сам видјела три пећи и казњеве који су остали и након рата, али не дуго. Пошто је било доста народа у логору, почели су долазити људи и узимали кога су хтјели да им ради на њиховим имањима. Нас је узео Перо Антонић из села Кричке. То је било српско село и газда је био Србин, а жена католикиња. Ми смо се морали крити од усташа. Код њега смо радили углавном сеоске послове. Не знам тачно колико смо ту остали. Можда око два мјесеца. Онда је стигла вијест да се можемо вратити у Босну. Добили смо пропусницу и нас око триста душа, жена, дјеце и понеки старац, кренуло је назад у Босну. Дошли смо у Хрватску Костајницу и ту су нас усташе затвориле у цркву и рекли су нам да идемо на стријељање. Жене су почеле јаукати, неке од њих су љубиле усташама чизме и молиле да нас не убију. И онда је главни усташа, сатник, рекао: 'Народе, идем сутра у Дубицу па ћу питати да вас пусте'. Ми смо ноћили у тој цркви. Сутрадан је сатник дошао и рекао: 'Народе, немојте плакати, бићете пуштени'. И онда смо кренули према једном брду, а са нама су ишли че-

тири-пет домобрана. Одједном се са тог брда чула пуцњава и неки гласови да се војници макну из колоне, да нас побију. Домобрани нису хтјели да се склоне. Када смо дошли до страже, жене и дјеца су јаукали. Домобрани су нас довели до ровова, у њима су биле усташе. Усташе су питале домобране што се нису склонили да побију народ, они су им рекли 'па шта су они криви'. Ту су нам домобрани рекли да можемо сами јер су тамо, како су рекли, 'ваши'. Ми смо из Костајнице дошли у село Тукључане. Из Тукључана смо дошли у Влашковце. Никога нисмо затекли. Све је било попаљено, не знамо ни гдје је кућа била. Када смо се вратили, крили смо се по селима, по каналима од војске. Једном приликом, док смо били у Влашковцима, мати ме је послала по воде. Тада сам видјела војску у црним униформама, послѣје сам сазнала да је то била Црна легија. Ја сам дошла кући и рекла матери да сам видјела војску. Она нам је рекла да легнемо и покрила нас першуном као да имамо тифус, јер се војска бојала тифуса. Недуго затим, у ту нашу бајтицу (направљено од прућа као кућица) ушао је један војник. Питао је моје матере шта је дјеци. Она је рекла да имамо тифус. А он је њу питао које је вјере, она је рекла да је католикиња (мати је била православка). Он јој је рекао да склони дјецу, јер ће сутра наићи војска која неће оставити ни мачке. Чим су они отишли, мати је нас дјецу одвела у Међувође и сакрила нас у неки канал. Сутрадан је наишла војска, послѣје су рекли да су то били Черкези. У Мљечаници су побили пет породица, а међу њима била је и моја ујна Босиљка Пекић и њен син који је имао око четири године. Жене су силоване, сјекли су им груди. Покољ је преживио један дјечак који је успио да се сакрије у буре. Сви су сахрањени у једну гробницу у Мљечаници. Исто тако, док је нас неколико дјеце звало стоку, наилазила је војска на коњима. Ми нисмо знали ко су они. Са њима је био један што је знао наш језик. Питали су нас да ли има партизана, ја сам рекла да има и показала куда су отишли. Тако су нам партизани рекли - 'ако вас ко пита да ли има партизана ви реците да има, немојте рећи да нема'.

Било је јако тешко, хране је било слабо, одјеће исто тако. Моја два млађа брата су умрла од посљедица оспица. Два моја ујака су исто тако настрадала. Један је био партизан, звао се Јован. Њега су усташе заробиле на Козари и заклале. Други, Перо, убијен је у логору Јасеновац. Ми смо се крили до краја рата. Једном нас је мајка одвела чак и у село Прусце, да нас спаси. Тежак живот се наставио

и после рата. Мајка је умрла 1950. године. Најмлађа сестра Стана отишла је у дом за ратну сирочад. На огњишту је остао брат Миле. Он је умро 1994. Сестра Анка након удаје наставила је да живи у селу Влашковцима. Умрла је 2013. год. Ја сам се 1953. год. удала за Милу Стијака из Брекиње, гдје и данас живим.

Стоја Стијак 1935—2023 (породична архива)

The Testimony of Stoja Stijak

Stoja Stijak from the village Vlaškovci near Kozarska Dubica testifies about the Kozara Offensive to the terrible conditions for women and children in the camps Cerovljani and Jasenovac.